

Radek Žitný

JOSEF ZÍMA

Ten, který rozdával radost

Radek Žitný

JOSEF ZÍMA

Ten, který rozdával radost

**Poděkování za spolupráci na vzniku publikace necht' laskavě
přijmou:**

Zuzana Bláhová, Miloň Čepelka, Jan Fiala, František Cinger,
Jan Müller, Jan Slabák, Ivana Slabáková, Josef Vejvoda, Jiří Pohnán,
Justina Bargel Kašparová, Milan Tolkner, Alena Kožíková,
Ladislav Kubeš, Aleš Benda, Jaromír Farník, Vladimír Jopek,
Václav Hybš, Jarmila Hybšová, Pavel Skalický, Jan Richter,
Šárka Skaláková, Martina Králová a Václav Žitný.

Fotografie na přední straně obálky: Josef Zíma v pořadu *Co mám rád*
(2006, foto Lukáš Procházka)

Copyright © Radek Žitný, 2025

Editor © Josef Pepson Snětivý, www.pepson.cz, 2025

Photographs © LUKÁŠ PROCHÁZKA / MFDNES + LN / PROFIMEDIA,
2025

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS, Alena Šulcová, 2025

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2025

ISBN 978-80-7475-533-0

ÚVODEM

O setkání s Mistrem a pověření od Miloně Čepelky

S Josefem Zímou jsem měl tu čest se osobně setkat na *Večeru u Werichů*, který jsme společně s naším Orchestrem Ježkovy stopy a s renesančním mužem Miloně Čepelkou pořádali v roce 2023 v Žižkovském divadle Járy Cimrmana. Tehdy již byl Josef Zíma na vozíku, ale sálala z něj neuvěřitelná, až nakažlivá energie. Především poté, co náš orchestr začal hrát známé Ježkovy melodie.

Pozvali jsme ho, aby vzpomínal na Jana Wericha. Nakonec z toho byl rozhovor o všem možném a chtěl s námi ještě zůstat a zpívat, ačkoliv původně říkal, že tak dlouho na pódiu nevydrží. Celou dobu, po níž jsem s ním vedl rozhovor, jsem hleděl do jeho usměvavé a optimistické tváře. Tomuhle muži že je 91 let? Kdepak! Když zazněly první tóny Ježkovy melodie *Nebe na zemi*, opřel se o lokty, nadvzedl se na vozíku a s neuvěřitelnou energií tuto píseň s námi odzpíval. Pak mi řekl, že to je jeho nejoblíbenější skladba ze společné dílny Voskovec + Werich + Ježek a udělali jsme mu velkou radost, když jsme mu ji na závěr setkání zahráli. Do přivolaného taxíku se mu vůbec nechtělo a těžko a nerad se s námi loučil. Bylo znát, že jej bytí na pódiu velmi naplňuje a rozradostňuje.

Tento jeden jediný osobní zážitek s ním mi dodnes utkvěl silně v paměti. A když mě pár dní po odchodu Mistra Josefa Zímy do hudebního nebe další Mistr naší kulturní sféry Miloň Čepelka cestou na společné vystoupení v autě pověřil, jen tak mimochodem a mezi řečí, napsáním knihy o „Pepíčkovi Zímovi“, souhlasil jsem. Takové pověření nelze odmítnout.

Děkuji tímto Josefu Zímovi za to, co nám zanechal a co se mi podařilo nového o něm zjistit. Děkuji nakladateli Josefu Pepsonovi Snětivému, že knihu vydal ve svém Nakladatelství ČAS. Tobě, milý Miloni, děkuji za to, čím jsi mě pověřil!

A Vám, milí čtenáři, přeji poučné čtení o velké osobnosti naší kultury.

Radek Žitný

Miloň Čepelka vzpomíná

Na Josefa Zímu budu vždycky rád vzpomínat z řady důvodů, ale nebudu je číslovat.

Byl prvním profesionálním zpěvákem, který se ujal mých písniček, když jsem začínal coby textař. Za to mu patří první dík, i když jen soukromý ode mne. Zpíval je tehdy se skupinou Karla Duby a já byl šťasten, přešťasten a pošetile hrd.

Taky jsem mu fandil za to, že se jako mnozí jiní neofrňoval nad tradičními rytmy polek, valčíků, mazurek a tang a udržoval jejich širší známost, neboť ne všechno v nich je pokleslé, jak se nám různí rádobymodernisté snaží namluvit.

Když s Orchestrem Karla Vlacha nazpíval *Velký vůz a blues*, melodii z pozůstalosti Jaroslava Ježka, kterou jsem na přímluvu skladatele Luboše Sluky a se souhlasem Ježkova znalce dr. Václava Holzknechta směl dodatečně otextovat a proměnit v píseň, byl jsem ještě šťastnější.

A když jsme se později tu a tam někde potkávali a on mě nezaslouženě důvěrně a s úsměvem oslovoval „pane kolego“ – například opakovaně na venkovském dechovkovém festivalu Přepychy Karla Pšeničného a naposled na vzpomínkovém koncertu Orchestru Ježkovy stopy k poctě Osvobozeného divadla u nás na Žižkově neboli u Cimrmanů –, můj obdiv k němu a k jeho vstřícnosti a profesionalitě znovu a zas jen vzrůstal.

Protože navíc už dávno překvapil nejen mě, ale celou posluchačskou a diváckou obec, jak na jevišti někdejšího Ko-

morního divadla (budiž této scéně zaslouženě trvalá posmrtná sláva!) neočekávaně zářil v Rollandově *Hře o životě a smrti* v režii Alfréda Radoka jako činoherec. To mi až vylézaly oči z důlků – hle, co se může skrývat v populárním zpěvákovi, když dostane důvěru a příležitost!

Ne-li všestranným, tak mnohostranným kumštýřem vícera talentů byl (především ženami všeho věku milovaný) Pepíček Zíma určitě. Svou velkou popularitu si namouduši zasloužil, a kdo ani zítra a pozítří nebude pohodlný, přesvědčí se o tom kdykoli. Z gramofonových desek, z cédéček, z flešek, z rozhlasu a televize, z filmového plátna, z jakéhokoli budoucího zdroje, který si bude vážit poctivosti a umění nalézat pro lidi a v lidech, ve slovech a v situacích stará i nová tajemství a skryté významy, avšak nepodceňovat ani ta tradiční, už objevená. Josef Zíma to uměl obojí, a proto si zaslouží tuto vzpomínkovou knížku.

A Nakladatelství ČAS a Radkovi Žitnému za ni patří poděkování.

Autor knihy Radek Žitný se setkal s Josefem Zímou a Miloněm Čepelkou na společném vzpomínkovém koncertu v roce 2023

30. a 40. léta – Mládí a umělecké začátky

„Kdekdo si o mně myslí, že jsem začínal dechovkou, ale není to pravda. Já jsem začínal swingem, jazzem, chansonem, rock and rollem, hudebním divadlem (tehdy se ještě neříkalo ‚muzikál‘ – tehdy se říkalo ‚hry se zpěvy a tanci‘). Těch žánrů jsem měl skutečně moc.“ (Úsměvy Josefa Zímy, ČT, 2001)

Josef Zíma se narodil 11. května 1932 v Praze na Hanspaulce v č. p. 1035 manželům Zímovým – Josefovi a Marii, roz. Píchové. Tatínek pocházel ze Sedlečka u Soběslavi a maminka z Řípce u Veselí nad Lužnicí. Oba byli povoláním učitelé a měli rádi hudbu. Jejich novorozený syn byl pokřtěn 18. května toho roku farářem Ludvíkem Tomanem v kostele u sv. Matěje. Za kmotra byl dědeček František Zíma ze Sedlečka.

Bylo mu šest let, když byla vyhlášena mobilizace. Vojáci, kteří se chtěli bránit Hitlerovi, rozbili ležení v jihočeské obci, a malý Pepíček zaslechl, jak si zpívají známé vojenské písničky (*U našich kasáren stojí v noci stráž* aj.). Bránit jsme se tehdy nesměli, neb to národu politici zakázali, a vojákům tak zbyly jen ty písničky. Následovala nacistická okupace, válka – a do jižních Čech se rodina Zímových často vypravovala, aby se na venkově najedli, jelikož v Praze bylo všechno na příděl a obyvatelstvo trpělo hladem. Vztah k jihočeskému venkovu tak měl Josef již od útlého věku kladný a vždy se tam rád vra-

Jak vidno, Pepíček (napravo) odmalička tíhnul k muzice!

cel. Začínal tam také aktivně s hudbou, k níž jej přivedl nejvíce strýc František Pícha, hudební skladatel, který rozpoznal synovcův velmi dobrý hudební sluch a během tradiční pouti s ním zpíval v místní kapliče. Během války se Zímovým narodila dcera Bohdana a pět let po ní ještě Jana. Byli tudíž početnou rodinou; a Josef nejstarším a jediným synem.

Zpíval v dětském sboru, chodil na klavír a do houslí – jak se tehdy slušelo na syna hudbymilovných rodičů. Leč vzpomínal na toto období následovně: *„Nebyl jsem žádný šprt, spíš průměrný žák. Nejvíc jsem prospíval v tělocviku a v hudební výchově. Hudební fundament jsem měl z rodiny, maminka zpívala, hrála divadlo a docela obstojně na klavír. Byla z muzikantské rodiny. Její bratr František Pícha byl profesorem na konzerva-*

toři, skládal a sbíral jihočeské lidové písničky. Oba rodiče byli kantoři, seznámili se v učitelském ústavu v Soběslavi. Takže nějaký grunt tam byl. Maminka mě mučila u piana a u houslí, kde jsem to dotáhl do první polohy. Ale když s koncem války přišly americké písničky, přestal jsem chodit na hodiny, zešmírařil jsem, a pak už jsem si melodie a akordy hledal na klavíru sám.“ (Jihlavské listy, 7. 6. 2002)

Studoval na gymnáziu v pražské Michli, kde mu profesor zpěvu pan Klobouk dával zpívat sóla v některých skladbách. Ze sexty však neposedný student prchl a tajně udělal talentové zkoušky na konzervatoř, obor operní zpěv. Půl roku poté vykonal dodatečnou zkoušku na herectví. Rodiče si mysleli, že chodí na operní zpěv, ale Josífek chodil na divadelní obor. Nechtěli „komedianta“, a on se jím stal. Tak už to chodilo a chodí v umělecky založených rodinách.

Mladík měl však naštěstí všech pět pohromadě a učil se soukromě zpěvu u ukrajinského pěvce Konstantina Karenina (u něhož mimochodem studoval i Karel Gott či Václav Neckář a řada jiných vynikajících zpěváků). Získal tak precizní pěveckou průpravu. Že se z něj stane profesionální zpívající herec, respektive hrající zpěvák, patrně ještě nepředpokládal. Od roku 1948 do roku 1951 byl členem Lidového souboru konzervatoře, od roku 1950 zpíval sólově s Orchestrem Jaroslava Ježka, a poprvé si tak zpěvem vydělával peníze. To se mu zalíbilo, chtěl školu opustit, jenže vše vyřešil profesor Miloš Nedbal fackou, a tak Josef Zíma studia dokončil.

O jistém předurčení ke kumštýřskému uměleckému povolání může vypovídat i Zímova vzpomínka na gymnaziální studia: „*S Karlem Vlachem jsem se setkal poprvé ještě jako čtrnáctiletý kluk, jako student gymnázia. On tehdy dělal v Divadle ABC*

Do atmosféry těchto dekád se mohli v roce 2023 vrátit aktéři a diváci pořadu Večer u Werichů v Žižkovském divadle Jára Cimrmana. Zleva Radek Žitný, Josef Zíma a Orchestr Ježkovy stopy

čtvrtky se živými nahrávkami Orchestru Karla Vlacha. Já jsem tam za poslední korunky, co mi maminka a tatínek dali, stál za poslední řadou a sledoval jsem ten pořad a jen jsem žasnul. Byli tam Jan Werich, Rudolf Cortés, Soňa Červená, ježíšmarjá, tam byla jedna hvězda větší než druhá. A já jsem si říkal, že bych tohle jednou také chtěl dělat. No, a za pár let jsem na tom stejném jevišti stál sám.“ (Divadlo U Hasičů, 10. 11. 2024)

Bylo zřejmé, že Josef Zíma chce být umělcem. Předpoklady k tomu měl více než vhodné. Chtěl se živit uměním. To, že se nakonec vydal obojetným směrem (jak sám říkal: „*Byl jsem hercem, který byl mocen zpěvu.*“) a zvládal celý život paralelně dvě kariéry (byť za obrovskou cenu), je velmi obdivuhodné.

Strýc František Pícha: Hudební kořeny rodiny, múzami políbené

Maminka s tatínkem byli nadšenými „domácími“ hudebníky. Největší uměleckou osobnost v Zímovic rodině však představuje maminčin bratr František Pícha (3. 10. 1893, Řípec u Veselí nad Lužnicí – 10. 10. 1964, Praha), všestranný hudebník, skladatel i pedagog a neúnavný sběratel lidových písní.

V letech 1912-1914 působil jako kantor v Jižních Čechách. Počátkem světové války byl povolán k vojenské službě. Tou dobou byl navíc vězněn rakousko-uherským politickým systémem jako politicky podezřelý. Na ruské frontě byl zajat a následně strávil tři a půl roku v legiích. Na ruské Sibiři organizoval a řídil pěvecké sbory.

Do své vlasti, nově vzniklého Československa, se vrátil v létě roku 1920. Jeho upřímné a čiré vlastenectví se projevilo také tím, že přispěl vzpomínkou do sborníku *Zborov. Památník výročí bitvy u Zborova 1917*, jelikož se oné slavné bitvy našich legionářů sám zúčastnil. Jednalo se o jeho skladbu *U Zborova. Mužský sbor na slova J. Kopty (komponován v Irkutsku v létě 1919)*.

Další hudební studium absolvoval v letech 1920-1925, kdy byl posluchačem skladby Pražské konzervatoře (ve třídách J. B. Foerster a J. Křičky a K. B. Jiráka) a od roku 1922 též žákem Josefa Suka na tzv. mistrovské škole. Po čase začal půso-

František Pícha (foto neznámý autor, Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého /1927/, Moravská zemská knihovna v Brně)

bit na Pražské konzervatoři jako pedagog. Věnoval se hudební kompozici, jeho tvorba byla zaměřena především na písňové cykly. Složil celou řadu skladeb a sborových cyklů pro orchestry i sbory. Dlouhý čas (od roku 1935) byl řádným členem Akademie věd a umění v Praze a zapáleným sběratelem lidových písní z jižních Čech. Sebral jich více než 1000 a tiskem vydal několik sešitů, z nichž mnozí čerpají dodnes.

V roce 1939, po německé okupaci zbytků českých zemí, byl pro své otevřené protinacistické postoje předčasně penzionován. Po druhé světové válce měl být jmenován profesorem skladby na nové vzniklé AMU v Praze, ovšem po převratu

v únoru 1948 byl pro své neskrývané protikomunistické postoje „odklizen“ zpět na Pražskou konzervatoř, kde působil až do odchodu do penze v roce 1956. Vzhledem k jeho odbornosti mu bylo soudruhy dovoleno sepsat učebnice: *Všeobecná nauka o hudbě* (Melantrich, 1949) a s ní související *Stručná a přehledná harmonie* (Melantrich, 1949).

V úvodu své příručky o harmonii mj. píše: „Knížku věnuji veliké obci hudebníků, kteří studují harmonii ať již ze školní povinnosti či z čisté touhy po poznání této základní disciplíny hudební. Léta jsem s nimi pracoval. Vím, jak jsou vděční za každé jasné, prosté slovo, které je nenechává na pochybách. Při studiu tak jemné, často do hodně abstraktních končin zabíhající látky naskýtá se k tomu příležitost na každém kroku. Podařilo-li se mi, aby všechno lehce a rychle pochopili, bude mi to nejlepší odměnou.“

V úvodu o hudební nauce se vyjádřil takto: „Hudební theorie je oblast, která neláká všechny hudebníky. Mnozí se spokojí jen praxí, hrou na nástroj. Ale dokonalá hra není možná bez dobré znalosti theorie; to vše hráči zdůvodní, podloží, utvrdí. Zejména ovšem je hudební theorie pravou půdou pro skladatele, dirigenty a pedagogy. Budu šťasten, usnadní-li tato učebnice všem zvědavým vstup do této abstraktní, ale živé a nanejvýš zajímavé oblasti. Tak je to v hudbě: nejdříve vznikne představa v nitru skladatelově, pak je toto jemné předivo zachyceno na papír a teprve potom se pod prsty hráče rozezvučí.“

Nutno dodat, že jeho slova platí dodnes a jsou nadčasová. Já sám si vzpomínám na období, kdy jsem se soukromě připravoval na studium na Pražské konzervatoři u jeho žákyně a slavné profesorky Věry Grigové, autorky učebnic hudební nauky. Často připomínala právě Františka Píchu s poznám-

kou: „*Kdyby dnes žil profesor Pícha, tak bys to pochopil rychleji, protože bys musel!*“

A tento renesanční a zásadový člověk byl strýcem Josefa Zímy. Odsud také bezpochyby plyne zájem našeho předního zpěváka nejen o hudbu, ale o českou lidovou, potažmo dechovou hudbu obzvláště. Není tedy divu, že Josef Zíma k hudbě (a zejména k lidové) tíhnul celoživotně. Měl geneticky odkud čerpat. Kompletní soupis Píchova díla je součástí přílohy této knihy.

Tatínek Josef Zíma

Josef Zíma starší, pěvcův tatínek, se narodil 19. září 1906. Pocházel z obce Sedlečko u Soběslavi. Absolvoval učitelský ústav a po nějaký čas vyučoval také ve Vídni. Byl jednou z největších osobností české logopedie a speciální pedagogiky.

Od útlého dětství měl potíže se sluchem (nedoslýchal na pravé ucho), a proto se jako pedagog zajímal o metody, jak vzdělávat postižené děti. Rozšiřoval si vzdělání v tomto oboru celoživotně, naučil se znakovou řeč a odezírání ze rtů, složil několik lékařských atestací... Byl jedním z těch, kdo toto odvětví v Československu posunul o notný kus vpřed. K tomuto oboru přivedl i svou starší dceru Bohdanku, která se pak věnovala výuce nedoslýchavých dětí ve škole v Žitné ulici v Praze. Byl to vlastně jeho hlavní životní projekt – vybudovat ústav pro nedoslýchavé děti a dopřát jim kvalitní vzdělání. Společně s kolegy Sovákem, Císařem, Novákem, Zahálkovou-Pavlovou a dalšími se mu to podařilo.

Začalo to 1. září roku 1943, kdy byla oficiálně zřízena třída pro koktavé děti v Pražském soukromém ústavu pro hluchoněmé děti v Holečkově ulici. Následně 2. června 1945 vznikla samostatná škola z tříd pro vadně mluvící v Grabově vile v Praze-Libni a Josef Zíma st. zde byl jmenován ředitelem. Po třech letech byla škola, dne 1. září 1948, přestěhována do Charvátovy ulice. Pro žáky nebydlící v Praze byl zřízen Domov pro děti s poruchami řeči v Černé ulici. Zde byli vzděláváni mimo tzv. balbutiků také děti postižené palatolálií.

Malý Pepa s tatínkem

Těchto žáků přibývalo, a tak byl v roce 1950 škole darován zámek Leontýn v křivoklátských lesích, kde každá třída strávila tři až čtyři měsíce školního roku i prázdnin. Rok poté vznikla Mateřská škola pro děti vadně mluvící a pro děti s palatolálií v Černé ulici v Praze. Byla aplikována spánková léčba pro děti s mluvními neurózami. V roce 1959 se škola přestěhovala do bývalého salesiánského kláštera na Kobyliském náměstí v Praze 8, zámek Leontýn musel být vrácen. Dne

1. září 1961 vznikla oficiálně Mateřská a základní devítiletá škola internátní pro mládež vadně mluvící.

Rozvoj pokračoval a ve školním roce 1966/1967 začala dlouholetá spolupráce školy s Foniatrickou klinikou v Žitné ulici, kde se zkoumaly a testovaly nové léčebné postupy. Od roku 1975 se upustilo od spánkové léčby, převážily vývojové dysfázie, a škola se od té doby zaměřuje nejen na individuální, ale i na kolektivní nápravu řeči; žáci jezdí na dlouhodobé pobyty do Antonínova. Roku 1992 byla budova školy navracena Salesiánské inspektorii, MŠMT podepsalo předání školy církvi a vznikla Salesiánská škola „Don Bosco“.

Josef Zíma již v roce 1937 napsal příručku *Hluchoněmí, hluchí a němí v Československé republice* a po letech v roce 1946 vydal pozoruhodnou knihu *Ze života nedoslýchavého*, kterou mimochodem věnoval svým dětem Pepovi a Bohdanci.

Po letech praxe v oboru Josef Zíma starší nadále publikoval, např. studii *Mateřská a osmiletá střední škola pro vadně mluvící* v roce 1956.

Především však zdůrazněme, že spolu s dalšími odborníky vybudoval naprosto unikátní ústav a posunul vědění v tomto oboru značně vpřed.

Zemřel předčasně ve věku pouhých 57 let, a nestihl tak posunout dovednosti svého oboru ještě dále ani si užít synovu kariéru.

Temná léta padesátá – Vzestup na výsluní v nelehkých dobách

Byla to bezpochyby doba temna. Komunisté zatínali drápy, likvidovali opozici, po kremelském vzoru pořádali politické procesy a vraždili občany vlastního národa kvůli jinému názoru. Stalin byl spokojen, poslušný Gottwald se jej bál. A tak se budoval obrovský pomník masovému vrahovi na Letné („fronta na maso“), oplotily se hranice a lidé se měli naučit spokojeně žít ve „spravedlivém“ lidově-demokratickém zřízení.

Josef Zíma prožil tyto chvíle vstupem na pódia. Hned v roce 1950 započal aktivní kariéru ještě coby student DAMU. Tam byl znám jako člen mnoha studentských souborů, zpíval, hrál na akordeon a stával se oblíbeným. Sprátelil se také s Alexejem Friedem, který v té době založil *Nový orchestr Jaroslava Ježka*. Premiéra jejich spolupráce se odehrála 5. února 1951 v pražské Lucerně.

Josef Zíma toto setkání považoval celý život za osudové: *„Stál u mých úplných začátků. Seznámili jsme se na konzervatoři a potkávali jsme se pak spolu na DAMU. Tehdy vedl Lido-vý soubor konzervatoře (LSK), kde jsem s nimi zpíval písničky a hrál různé malé scénky na zájezdních vystoupeních tohoto souboru. To vše čistě amatérsky a studentsky. Poté, když už jsem měl za sebou své první angažmá v Městském divadle v Be-nešově a byl jsem na vojně, tak si na mě Alexej Fried vzpomněl*

a nabídl mi, zda nechci konferovat (věděl, že jsem vystudovaný herec) jeho nově vzniklý Orchestr Jaroslava Ježka na zahajovacím koncertu v Lucerně na konci roku 1949 (sic!). Dopadlo to úspěšně. Potom onemocněl zpěvák a Alexej Fried si zase vzpomněl, že jsem kdysi u něj v LSK zpíval různé melodie (Ježka a různé poválečné písně, co přivezli sovětsí vojáci), a tak jsem zaskočil za zpěváka, a už mi to zůstalo. Nakonec mi nabídl i mé první natáčení v rozhlasu, a to jeho písně s názvem Ostýchavý. Byl jsem v pokušení zanechat studia na DAMU, protože se mi účinkování s orchestrem zalíbilo. Také jsem si tím už vydělával peníze (obvykle kolem 120 Kč za koncert). To bylo pro mě, jako pro nemajetného studenta, velké lákadlo. Rodiče byli chudí, oba byli učitelé, maminka tehdy v domácnosti, jako rodina jsme měli hluboko do kapsy. A najednou se mi otevíraly takové možnosti. Tleskaly mi velké sály v Ostravě a v Brně a byl jsem na vážkách. Můj pan profesor Miloš Nedbal to vyřešil fantasticky, když se dozvěděl o mých zaječích úmyslech, tak mi na nejbližší hodině dal beze slova facku. A tím to bylo vyřešeno, a já věděl, proč mi ji dal. A tím mě jasně přesvědčil o tom, že stojí za to, abych ve studiu na DAMU pokračoval.“ (Český rozhlas, Světla ramp, 8. 5. 2022)

Doplňme, že v orchestru Alexeje Frieda se tehdy potkal a seznámil s mladým kytaristou Karlem Dubou, s nímž později, na začátku 60. let, navázal velmi plodnou spolupráci v populární Skupině Karla Duby. V dobách let padesátých se potkávali ještě společně Karel Duba, Sláva Kunst a Josef Zíma, když zpěvák potřeboval doprovod na „kšefty“. Později Alexej Fried začal provozovat Velký taneční orchestr závodního klubu právnické fakulty a opět přizval ke spolupráci Josefa Zímu a celou řadu dalších (např. R. Cortése, Sestry Allanovy aj.)

Povinnou vojenskou službu prožil v Armádním uměleckém souboru (AUS), kde se uplatnil v mnoha úlohách, mj. se svým vrstevníkem Eduardem Cupákem, později též slavným hercem. Tento soubor také už působil v televizi, např. v pořadech *Veselé písně a častušky* a *Písně sovětských skladatelů*, kde byl anoncován jako sólista. V té době vyšel v armádních listech pozoruhodný článek vojína Josefa Zímy, v němž disputoval o klasické literatuře.

DISKUSE O LITERATUŘE

Otiskujeme dnes první příspěvky do diskuse o literatuře na vojenském tématu. Už tyto první příspěvky upozorňují na celou řadu závažných otázek. Rodáček k těmto otázkám se jako autor vrací v souboru diskuse.

Když tak přehlídním a přehlídním přece básnické a spisovatelské, určené vojákům, čtenářům se ptám: kdyby teď byl autor této básně vedle aut, jistě bych ho požádal, aby mi hned, z očí do očí přelíčil své verše. Obávám se, že uplínou by to dokázal malířský. Víte seadruzi, ona se tak tuší nejlépe pozná, která slova, které myšlenky a proč vyžadují autorem písně se srdce, a spravedlivě posoudí život, a vlastní zkušenosti a co je na druhé straně jen pustý výmysl, smůlky navíc nemyšlené, nebo nějakou smůlku říci, kterou by smůlky autor nedověděl říci do očí bez poručí smůl.

Natím úkolům jako člen skupiny mluveného slova je na jevišti, na podiu nebo i v jídelně diváku představen, vyprávět, bavit, k vojákům tak, abychom spili své představy, abychom totiž získali pozornost svých diváků, pobavili je, upevnili je v jejich ohlednosti mluvit svou vlast, dobře stěžit její klid a mírové budování, abychom v nich povzbudili svůj vystupovatelný chut na sto procent zvládnout vojenskou službu.

A věte mi, soudíte básník a spisovatel, textaři, dramatičtí, to není lehký úkol. Děláme to pomocí svých veršů, čteme naše povídky, zpíváme písně a vašimi texty a tu se čtenářům stane, že narazíme na odpor u diváků, na ten známý, nepřijemný chlad, který čší a bludit, který vyvolává nepřijemný mráz na těle a který recitátor, herci a hudebníci velmi dobře znají. Samozřejmě, může tomu tak

být také vinnou interpreta smůl, jeho nedostatečnou přípravou, nebo špatným pochopením díla, ale smůlkať jme se přecevířili, že to není hlavní příčina smůl. Podle mého názoru příčina tkví v tom, že autor, jak už jsem se zmínil, nemluví k posluchači upjatě, se neprospívá, snadno pochopitelně, konkrétními slovy. Někteří básníci se vyjadřují abstraktně, přecevířivšími hesly a la „Aurá do boje“, „náštné nepříteli“, jímž se bezví celá, smůlky úplné bezohledná básně, jímž se zase rozhodli působit tak vzrůst na čty vojáky, nadí me zcela neodtáhní jak rychle, chlapky a hlavně „ideové“ vyřídí problémy mládežného zřazu nebo pomocí různých izislicko-lyricko-vlastnecových shrásk (části kreslených velmi oměle až kyřovitě) vzbouří v čtenáři nebo posluchači dojem a představy. Jaroslav Čech velmi správně říká v posledním čísle Važáka, že autor často odlišuje své dílo od politického školení jen tím, že dává své řeči kvalitu jazyka básnického. To, myslím, platí o velké většině našich mladých spisovatelů a básníků.

Jednu věc přímě osuflé postřihneme při svém povolání a jsem na rozpach, nesílí to věc přímě provokuje. Nepřostý nedostatek humoru v básních, povídkách, opěvkách, čtenářských. Někteří se zdají být zabavení při čtení domů, u kámen (ale i ty jsou velmi vázané) a oha — pro předsa, kterék zpracování vůbec nevyhovují. Jako by v sebyho žítové vojáka dost veselých přitů, drobných trampot.

Když tak jedním k vojákům do různých krajů, vyslechnout tolik veselých, že se snažíme tento materiál alespoň trochu zpracovat a na místě zabít do svého programu pomocí častulek nebo povídek. Jme totiž toho názoru, že smích, zdravý smích, vyvolání pomocí vkusných posměšků a bodnatých námitků, je výsoké důležitým faktorem pro život vojáka a také pro odar celého našeho vytožení.

Vzniklo několik děl, uspekujících tuto naléhavou potřebu, ale ty se jako převážně ještě byliny podávají jen z ruky do ruky. Bleskov se tu a tam se estádě, na svazkových listkách, ale vydání k dispozici široké obci spíšeštějšího pověstného nejso. Před vánoční jme obšli znamenitou povídku Pavla Kobouta „Troje vánoce vojína Marička“, čekali jme její zveřejnění a nedočkali jme se. Bylo by se nám v období akce vojenských vánoce velmi hodilo. Myslím, že časopisy a sborníky, určené vojákům a práci vojenských souborů neměly by bez povinnosti takové věci nechat.

Jinak nám nezbývá nic jiného, než se spít a spít utíkat k těm nejsovětlejší, ke klasickým českým humor, Huskovi, Poláčkovi, Nardovi, Hemanovi a jiným, nebo se dívat na to, jak se předvádí vojákům náso, co není s humorem a s smutkem pronic společného. A nad tím by se, soudruzi auteti, měli se vážně, ale rene nemyšlet.

Vojín Josef Zima

Josef Zíma nakonec DAMU dostudoval (absolvoval roku 1953 hlavní roli ve hře *Vrabčí hory*). Dostal umístěnku do divadla v Teplicích. To se však úplně nehodilo, nakonec se podařilo se spolužákem Ivo Niederlem místa vyhandlovat, a tak zamířil do oblastního divadla v Benešově. Ředitel Jaroslav Tumlíř mladého eléva začal ihned obsazovat do závažných úloh (mj. Čapkův Loupežník) a z hereckého mladíka se začal stávat herecký muž. Setkal se s profesorem Milošem Nedbalem, a ten svého někdejšího studenta pochválil. To bylo jedinečným impulzem pro další práci.

A tak se mladý herec v 50. letech rozehrával a k tomu zpíval – a také se zamiloval do Evy Klepáčové a oženil se s ní. Rovněž natočil svůj první film *Snadný život* (1957), kde poprvé poznal, že s mocipány není radno si zahrávat: „*Z filmu Snadný život byla dodatečně vypuštěna písnička na žádost pohoršených diváků. Důvodem bylo pobuřující chuligánské vystupování interpretů. Viníci: Josef Zíma a Jiří Suchý.*“ (Lexikon českého filmu)

Nicméně prozatím z toho žádná újma nebyla. Ta měla přijít až později. Naopak pomyslná hvězda Zímovy popularity stoupala stále výš.

V roce 1955 se začal objevovat pravidelně na televizní obrazovce jako schopný konferenciér. Vybral si jej sám režisér Zdeněk Podskalský do pořadu *Měsíčník zajímavostí a dobré pohody*. U anotace prvního dílu 22. března 1955 bylo uvedeno: „*Jak název napovídá, bude v měsíčníku pamatováno na všechny ty, kteří se rádi zasmějí, i na všechny škarohlídy, na milovníky hudby i divadla, na sportovce, techniky a bystré hlavy, na ženy, milence a všechny, kteří se radují z příchodu jara.*“

V televizi se pravidelně objevoval v pořadu *Půlhodinka k tanci i poslechu*. Také byl tehdy jedním z hlavních zpěváků

Orchestru Karla Krautgartnera, kde se střídal s Vlastou Průchovou. Stáli společně u vzniku průlomového pořadu *Hledáme písničku pro všední den*. S klavíristy J. Maláskem, J. Bažantem a K. Macourkem působil pravidelně v pořadu *Písničky u klavíru* a v cyklu *Na dobrou noc* zpíval za doprovodu smyčcového orchestru D. Brázdy a Velkého estrádního orchestru, řízeného H. Macourkem. V rozhlase zpíval pravidelně s Orchestrem Jiřího Procházky (jako sólista s nimi vystupoval i později slavný klarinetista F. Havlík a zpěváci R. Adam či Y. Simonová).

Za připomenutí stojí také Zímovo účinkování v roce 1956 v rozhlasovém počínu *Starý známý – studiová diskuze o sobectví* s ukázkami zvláštních exemplářů, kde zpíval se souborem Kvítko.

Především se mu ale splnil sen. Jím tolik milovaný Jan Werich jej přijal do svého divadelního souboru: „Oficiálně jsem do ABC nastoupil v únoru roku 1957. Tehdy mu řediteloval Jan Werich, s nímž jsem se seznámil při televizním vysílání programu *Měsíčník zajímavostí a dobré pohody*. Nejprve přišla nabídka k hostování ve hře *Husaři*, tak trochu na doporučení Miroslava Horníčka a Jiřího Šlitra, které jsem poznal už dříve. Nabídku jsem přijal rád, role měla i pěvecký part. Hned po prvním vystoupení mi Jan Werich nabídl angažmá, ale tehdy jsem měl povinnosti ke svému zaměstnavateli, Uměleckému vojenskému souboru Praha. Na podzim jsem skončil vojnu a tehdejší náčelník souboru major Říčka mne požádal, abych zůstal, než najdou náhradu, jako civilní zaměstnanec. Po vyhlášení konkurzu za mne do souboru nastoupil dnes již zesnulý Jan Libíček, a já jsem mohl nabídku přijmout. Zhruba pětiletá spolupráce s Janem Werichem pro mne moc znamenala, dnes a denně jsem se učil, bylo to vlastně pokračování divadelní fakulty, jenže

Již aktivní mladý umělec Josef Zíma slaví Vánoce s rodinou (50. léta)

v praxi. Jako jeho spoluhráč jsem se ze začátku třepal hrůzou a trémou. Připadal jsem si jako absolutní nedochůdce, stydl jsem se říci větu, aby mi neřekl: ‚Tohle říkáte špatně, falešně, to není pravda. Řekněte to tak, aby vám lidé uvěřili.‘ Byl to vynikající ředitel, ale přísný. Chodil se dívat i na zkoušky, neodpouštěl nic a od každého vyžadoval vysokou profesionalitu. Netrpěl nepořádek ani lajdáctví. Dnes se hodně mluví a píše o alkoholismu. Ten Jan Werich také netrpěl. Byl ochoten se s každým, kdo se dopustil většího prohřešku, okamžitě rozloučit. Na sebe kladl vysoké nároky a kladl je i na ostatní.“ (Práce, 28. 3. 1987)

Do ansámblu divadla zapadl dobře. Nakonec jeho účinkování na prknech Divadla ABC trvalo přes 30 let. V závěru svého života Josef Zíma vzpomínal na okamžiky, které ve Werichově divadle zažíval: „Zajímavé jsou historky s muzikanty. Hráli jsme představení *Těžká Barbora* a já hrál učitelskýho. Byla tam scénka, kdy je nasvícená forbína, jen štych reflektoru mám

na obličej, za mnou je revuální kapela, baletky stály v řadě. Akorát jediná věc chyběla – orchestr. Oni ti kluci hráli nahoře karty. To byla tehdy oblíbená hříčka mých spoluzaměstnanců, a nakonec i moje. Mělo se začít hrát, leč nezačalo se, poněvadž nezačala hrát kapela. Načež slyším hlas inspicienta z portálu: „Muzikanti! Orchestr Karla Vlacha! Rychle, na plac! Už to prosíráte, kluci! Pojd'te, honem, rychle, na plac!“ No, a pak to začalo. Běh po těch známých divadelních železných schodech, které jsou slyšet skoro po celé Praze. První, kdo byl v orchestršti, byl hostující flétnista, asi neměl dobrou kartu. Druhý byl Karel Vlach, který začal toho hostujícího flétnistu dirigovat. To bylo dojemné. A pak už přibíhali ti ostatní: Krautgartner, Raška, Tomek, Jelínek, jedno známé jméno vedle druhého. Byl to kravál. Po těch schodech padaly nástroje, židle, a hlavně taky pak padaly pěkný pokuty, protože pan Werich, ačkoliv byl znám svým přenádherným vztahem k humoru, tak tenhle styl nemusel.“ (Divadlo U Hasičů, 10. 11. 2024)

Jak je patrné z jeho vlastních slov, byla 50. léta pro Josefa Zímu začátkem slibné kariéry. Bezpochyby i díky jeho výkonům byla ta doba pro mnohé snesitelnější. Na konci dekády natočil svůj největší a nejslavnější film – barevnou veršovanou pohádku *Princezna se zlatou hvězdou*. Se svou uměleckou kariérou i osobním životem by býval mohl být spokojen, v červnu roku 1959 se stal otcem dcery Zuzany. Skutečné těžkosti měly teprve přijít.

Václav Hybš vzpomíná na ztracené aerotaxi

Ve své vkusné pracovně se stoletým americkým pracovním stolem po tatínkovi mě vítá legendární kapelník a trumpetista Václav Hybš. Když vyklopí jeho pracovní desku, objeví se plně funkční psací stroj, na kterém více než půlstoletí píše, jelikož nemá v oblibě moderní technologie.

Původně jsem chtěl pokládat obligátní otázky typu „*Jaký byl Váš vztah k Josefu Zímovi?*“, avšak vyrazil mi dech nečekanou a neznámou příhodou. Dávám mu tedy slovo:

S Pepíkem jsme byli opravdoví kamarádi. Dokonce jsme se navzájem oslovovali společnou přezdívkou „Žiži“, která patrně vznikla z nějakého dobového muzikálu. Znali jsme se od roku 1959. Toho roku jsme společně s Orchestrem Karla Krautgartnera, resp. s jeho malou dixielandovou partou, byli ve Vídni na festivalu mládeže. Bylo nás asi jen šest muzikantů a Pepík jakožto zpěvák.

Jednou se nám stala neskutečná příhoda. Letěli jsme spolu z Košic do Prahy tzv. aerotaxíkem, protože jsme spěchali na další vystoupení v hlavním městě. Pepík měl mít představení v divadle a já tehdy ještě paralelně působil v Orchestru Josefa Posledního. V sedm hodin ráno jsme startovali z Košic, přičemž pilot onoho malého letadla nám byl hned podezře-

lý, vypadal totiž, jako kdyby právě přišel z pole. Vzlétli jsme směrem na Prahu. V té době ještě nebyla v letadlech žádná navigace jako dnes.

Po chvíli jsme viděli z okýnek po obou stranách skály – Tatry. Povídám tomu pilotovi: „*Nemůžeme narazit do nějaké té skály?*“ – „*Jó, to bychom mohli.*“ Takže letadlo zvedl, a rázem jsme se dostali do mlhy husté jako mléko tak, že ani křídla nebyla vidět. Naprosto jsme se ztratili.

Pak jsme dostali spásný nápad, že musíme najít koleje. Ty jsme po dlouhých chvílích zoufalého hledání opravdu objevili. Abychom se zorientovali, pilot udělal vysloveně nálet na budo-
vu vlakového nádraží, abychom si přečetli název stanice. Zjistili jsme, že jsme v Maďarsku. Pepík držel mapu a hledal ono město. Stále jsme však nevěděli, kterým směrem jsou Čechy.

Pilot risknul směr a vyšlo to. Tedy alespoň částečně. Protože už neměl dostatek paliva, přistáli jsme v Brně. Tam jsme si vzali již normální pozemní taxi, které nás dovezlo do Prahy.

Dorazili jsme asi v devět hodin večer. V Praze mezitím kolovala zpráva, že jsme nezvěstní a že s námi letadlo patrně havarovalo. Taxi nás vysadilo před kavárnou Vltava v budově, kde tehdy sídlily také Československé aerolinie. Tam čekal Karel Krautgartner a má manželka již v černých šatech. Všichni už počítali s tím, že jsme nepřežili.

Pepík byl naprostý profík. Nebylo potřeba s ním nic speciálně zkoušet a měnit nebo dodělávat. Vždy byl precizně připravený. Při nahrávání se nikdy nic nestříhalo a neopravovalo. On sám si spíše přál, abychom nahráli ještě další verzi celé písničky, když nebyl sám spokojený. Těžko říci, zda byl lepší hrající zpěvák; nebo zpívající herec. Vynikal v obou svých oborech.

S Josefem Zímou vždy bylo nač vzpomínat. Na snímku spolu s ním autoři knihy *Voskovec a Werich – Dialogy přes železnou oponu* Karel Koliš a František Cinger

Naposledy jsem s ním mluvil po amputaci jeho nohy. Vezl jsem mu různé sladkosti a pivo. Původně nechtěl, ale když jsem přiznal, že sladkosti jsou domácí od mé manželky Jarmily, tak je s chutí zkonsumoval. Byl to smutný konec, protože jsem se mu snažil následující čtyři dny dovolat, ale telefon vůbec nebral. Pak jsem se dozvěděl, že zemřel.

Byl to veselý člověk a vždy s ním byla legrace. Často jsem ho s orchestrem doprovázel, a vždycky byl spolehlivým parťákem. Hlídal si svůj repertoár a stačilo si jen říci tóniny písniček, které mu vyhovovaly.

Na nějakých narozeninách jsme se potkali a lekl se, že má na své vystoupení hudební základy, které jsem nahrál já, a ne-

přiznal mi to. Přešli jsme to smíchem a byl jsem nakonec rád, že zpívá s mými nahrávkami.

Odzpíval s mým orchestrem také šňůru šedesáti vánočních koncertů. Chodívali jsme spolu rádi na oběd, často jsme si telefonovali a měli jsme o sebe upřímný a kamarádský zájem. Bylo to více než jen ono „hudební kamarádství“.

A hlavně: Lidé ho milovali.

Žena po boku Josefa Zímy

Zíмова manželka Eva Klepáčová se narodila 2. května 1933 v Praze jako nejmladší ze tří sourozenců v umělecké rodině. Otec Antonín Klepáč byl tanečníkem a elektrikářem. Maminka Kamila Klepáčová, roz. Vlášková, byla tanečnicí (mj. v Osvo-bozeném divadle) a ochotnickou herečkou.

Eva se od svého dětství věnovala baletu, ochotnický hrála v Braníku, v Dismanově divadelním a rozhlasovém souboru, dětské role zvládala v Intimním divadle, ve Studiu Národního divadla (inscenace *Zelená knížka*), v Komické zpěvohře (před-stavení *Nic se nestalo*) a v Divadle na Vinohradech (hra *Jan Roháč*). Rozhodovala se mezi baletem a činohrou, ale po maturitě na Akademickém gymnáziu absolvovala v letech 1952-1956 herectví na DAMU u profesorů Vlasty Fabianové, Radovana Lukavského, Františka Salzera a Vítězslava Vejražky. S Josefem Zímou se seznámili v polovině 50. let (už v roce 1952 byl u jejích přijímacích zkoušek na DAMU). Jemu se velmi líbila, a tak jí často nadbíhal, stepoval před jejím domem a hledal různé příležitosti k tomu, aby ji potkal. Nakonec spolu začali chodit, bydlet a 26. srpna 1958 si v pražském kostele sv. Ludmily řekli své společné „ano“. V té době už byla známa některými filmovými rolemi: *Cirkus bude* (1954), *Byl jednou jeden král* (1954) a především úlohou Káči v pohádce *Hrátky s čertem* (1956). Takřka od prvopočátků působila ve vysílání Československé televize, kde díky svému příjemnému a kultivovanému hlaso-

vému projevu pracovala jako konferenciérka i příležitostná hlasatelka. Svě jedinečné hlasové dispozice také velmi dobře uplatnila při rozhlasové práci a v dabingu. Patrně nejznámější je její český hlas Nastěnky v ruské pohádce *Mrazík* (1964), kde manžel Josef Zíma namluvil jejího nápadníka Ivánka. V červnu roku 1959 se manželům Zímovým narodila jediná dcera Zuzana. Stalo se tak poněkud symbolicky v době natáčení pohádky *Princezna se zlatou hvězdou*, kde Josef Zíma vytvořil úlohu prince Radovana. Následovala však tragická rodinná událost: těžká dopravní nehoda Josefa Zímy v říjnu toho roku, během níž došlo k úmrtí jednoho spolujezdce a zraněním dalších členů posádky automobilu včetně manžela. U Evy Klepáčové tehdy vlivem šoku došlo ke zhoršení její bipolární poruchy a v kombinaci se strachem o existenci sebe, své dcery a celé rodiny vyskočila z okna. Naštěstí její pád zmírnilo elektrické vedení, na které dopadla, a tak vyvázla „jen“ se zraněními. Začínala po studiích herectví v Divadle F. X. Šaldy v Liberci (1956-1957). Zbytek svého divadelního života pak působila v Realistickém divadle v Praze (1957-1991). Působila v dabingu (v roce 2007 obdržela Cenu Františka Filipovského za celoživotní mistrovství v této disciplíně), ve filmu (první snímek byl studentský film *Jak děda Faltus potkal anděla* z roku 1954, předposlední oscarový *Kolja* z roku 1996 a poslední pak *Mach, Šebestová a kouzelné sluchátko* z roku 2001), jakož i v seriálové produkci (nejčastěji v cyklech *Bakaláři*). Po roce 1968 si na čas „užila“ začínající normalizaci a různá omezení režimu. Každopádně u své herecké profese zůstala. Celý život bojovala se zmíněnou bipolární poruchou, což značně ovlivnilo život všech členů rodiny. Vyučovala herectví na Státní konzervatoři v Praze (mezi lety